

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Кафедра охорони праці та навколишнього середовища

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних занять з дисципліни

«УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ»

Харків 2020

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано для друку на засіданні кафедри охорони праці та навколишнього середовища 15 листопада 2019 р., протокол № 4.

Рекомендується для студентів у межах підготовки бакалаврів з галузі знань 26 «Цивільна безпека».

Укладачі:

доц. Б. К. Гармаш,
інж. С. Д. Комагорова

Рецензент

доц. О. І. Акімов

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Місце і значення навчальної дисципліни.....	5
2 Вказівки до виконання практичних завдань.....	7
Тема 1. Принципи державної політики в галузі охорони праці....	8
Тема 2. Алгоритм державного, галузевого і регіонального управління охороною праці.....	10
Тема 3. Наукові дослідження в галузі охорони праці.....	11
Тема 4. Системи державного управління охороною праці в галузі, у регіоні, на підприємстві.....	13
Тема 5. Система управління охороною праці на виробництві. Розробка основних технічних матеріалів. Діяльність уповноважених осіб, які наймані працівниками.....	14
Тема 6. Методи управління в системі управління охороною праці на виробництві: організаційно-розпорядчі, соціально-психологічні та економічні методи управління.....	16
Тема 7. Облік, аналіз та оцінка показників охорони праці як підоснова для прийняття управлінських рішень.....	18
Тема 8. Організація та координація робіт системи управління охороною праці у створенні безпечних умов праці на робочих місцях.....	20
Список літератури.....	21
Додаток 1. Зразок оформлення титульного аркуша.....	23
Додаток 2. Приклад скорегованої доповіді на тему.....	24

ВСТУП

У ХХІ ст. на глобальному ринку в умовах жорсткої конкуренції сучасною мовою бізнесу стала висока якість товарів та послуг. На цей момент серед вітчизняних підприємств спостерігається тенденція до впровадження в практику міжнародних і європейських стандартів, засобів сертифікації і випробувань, сучасного вимірювального обладнання, передових методів менеджменту якості та довілля, охорони й безпеки праці тощо. А це потребує залучення до роботи на підприємствах висококваліфікованих фахівців.

У суспільстві із соціально орієнтованою економікою охорона праці (ОП) має бути одним з найважливіших завдань соціально-економічної політики як держави, так і кожного підприємства й організації. В умовах сучасного виробництва окремі заходи щодо поліпшення умов праці для запобігання професійним захворюванням і травматизму є неефективними. Необхідно здійснювати комплексний аналіз умов праці і створювати в загальній системі керування виробництвом підсистему управління безпекою праці на основі проектних підходів

Отже, є нагальна необхідність у практичній реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників залізниці, підприємств усіх форм власності відносно результатів своєї професійної діяльності.

Тому надзвичайно важливою і корисною для студентів, які вивчають дисципліну «Управління охороною праці», буде інформація щодо засобів, видів та форм взаємодії людини з навколишнім середовищем в умовах професійної діяльності, впливу параметрів навколишнього середовища на організм людини, а також методів забезпечення охорони здоров'я в умовах праці від дії шкідливих та небезпечних факторів.

Цей курс спрямований на формування та розширення світогляду студента у сфері управління охороною праці на державному, регіональному, галузевому рівнях через практичну реалізацію принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників залізниці, підприємств усіх форм власності відносно результатів своєї професійної діяльності

1 МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Управління охороною праці» є нормативною у структурно-логічній схемі підготовки фахівців у галузі знань 26 «Цивільна безпека» і згідно з навчальним планом входить до циклу професійної підготовки. Дисципліни, на які безпосередньо спирається дисципліна: «Атестація робочих місць», «Безпека життєдіяльності», «Вступ до спеціальності», «Системи контролю небезпечних та шкідливих факторів», «Правові основи працезохоронної політики», «Розслідування, облік і аналіз нещасних випадків, професійних захворювань та аварій», «Потенційно небезпечні виробничі технології та їх ідентифікація», «Державне соціальне страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві».

Метою вивчення дисципліни «Управління охороною праці» є формування у майбутніх фахівців з базовою вищою освітою необхідного в їхній подальшій професійній діяльності рівня знань та вмінь з правових, організаційно-технічних, соціально-економічних та психологічних питань; знань та вмінь з організації управління охороною праці, визначеного відповідними державними стандартами освіти, чинними законами, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників підприємств міського господарства відносно результатів своєї професійної діяльності.

Основним **завданням** вивчення дисципліни «Управління охороною праці» є практична реалізація принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників підприємств міського господарства відносно результатів своєї професійної діяльності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- законодавчу основу управління охороною праці в Україні;
- Міжнародну конвенцію про організацію управління охороною праці;
- державну політику України з питань управління охороною праці;
- управління охороною праці на державному і галузевому рівнях;

- органи державного нагляду за охороною праці;
 - систему стандартизації в охороні праці як складову управління охороною праці;
 - міжнародні стандарти з менеджменту безпеки праці OHSAS 18000;
 - основи і методи проведення моніторингу умов праці;
 - проблеми аналізу та управління професійними ризиками;
- уміти :**
- організувати дії з метою запобігання або зменшення рівня вірогідного пошкодження працівників;
 - організувати дотримання безпеки та гігієни праці;
 - організувати проведення занять та інструктажів з охорони праці;
 - розробляти інструкції для проведення інструктажів і перевірка знань працівників з питань охорони праці та пожежної безпеки;
 - визначити вимоги законодавчих і нормативних актів з охорони праці в межах функціональних обов'язків фахівця кваліфікації – інспектор з охорони праці;
 - здійснювати контроль за дотриманням на підприємстві правил, стандартів, норм, положень, інструкцій з охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища;
 - проводити контроль за станом умов та безпеки праці на робочих місцях;
 - здійснювати перевірки за повідомленнями і заявами про порушення правил охорони праці;
 - визначати кількість працівників служби охорони праці та необхідної площі приміщення її розташування;
 - контролювати дотримання вимог з виробничої санітарії;
 - проводити навчальні заняття з працівниками з питань охорони праці;
 - створювати системи управління охороною праці на конкретному виробництві;
 - користуватися державними стандартами України з питань охорони праці.
 - вирішувати проблеми аналізу та управління професійними ризиками.

У результаті опанування дисципліни «Управління охороною праці» студенти матимуть уявлення про засоби, види та форми взаємодії людини з навколишнім середовищем в умовах професійної діяльності, про вплив параметрів навколишнього середовища на організм людини, а також про методи забезпечення охорони здоров'я в умовах праці від дії шкідливих та небезпечних факторів.

2 ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Робочою програмою дисципліни «Управління охороною праці», що вивчається на 3 курсі у межах підготовки бакалаврів з галузі знань «Цивільна безпека» передбачається проведення практичних занять, а також самостійне опрацювання рекомендованої літератури.

Практичні завдання студенти виконують самостійно, оформлені реферати та доповіді до них захищають згідно з вказівками викладача.

Дисципліна «Управління охороною праці» передбачає частково науковий підхід до вирішення питань щодо охорони праці. Отже, необхідно застосовувати методики активізації процесу навчання. Змістом дисципліни передбачено отримання комунікативної компетентності. Отже, відбудеться розвиток у студента навичок роботи в команді шляхом реалізації групових проектів у галузі управління охороною праці, а вміння презентувати власний проект та кваліфіковано вести дискусію у досліджуваній сфері повністю проявиться під час застосування методу кейсів.

Робота на практичних заняттях відбуватиметься так: група студентів поділяється на чотири частини. Далі робота в малих групах відбувається таким чином:

- студент робить доповідь на тему за варіантом;
- питання до доповідача (не більше трьох питань);
- за необхідності відбувається дискусія на тему;
- доповідь корегується із урахуванням внесення змін;
- студент готує письмовий звіт на задану тему.

Звіт містить скореговану доповідь та реферат, який студент подає викладачу на перевірку на наступному практичному занятті або під час індивідуальних консультацій викладача (додатки А. Б).

ТЕМА 1. Принципи державної політики в галузі охорони праці

Стаття 2 Закону України «Про охорону праці» встановлює, що дія його поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працівників.

У статті 4 Закону України «Про охорону праці» визначено, що засади державної політики в галузі охорони праці базуються на 10 основних принципах.

1 Пріоритет життя і здоров'я працівників, повна відповідальність роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці.

2 Підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції, а також сприяння підприємствам у створенні безпечних та нешкідливих умов праці.

3 Комплексне розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямів економічної і соціальної політики, досягнень у галузі науки і техніки та охорони довкілля.

4 Соціальний захист працівників, повне відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

5 Встановлення єдиних вимог з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності.

6 Адаптація трудових процесів до можливостей працівника з урахуванням його здоров'я та психологічного стану.

7 Використання економічних методів управління охороною праці, участь держави у фінансуванні заходів щодо охорони праці, залучення добровільних внесків та інших надходжень на ці цілі, отримання яких не суперечить законодавству.

8 Інформування населення, проведення навчання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці.

9 Забезпечення координації діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками (їх представниками), між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях.

10 Використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці на основі міжнародного співробітництва.

З метою реалізації вищенаведеного комплексу основних принципів державної політики в галузі охорони праці, а також для чіткого визначення правовідносин між роботодавцями і працівниками щодо питань охорони праці, які є однією із найважливіших суспільних проблем, правове поле Закону України «Про охорону праці» охоплює основні аспекти цих правовідносин, а сам закон містить 44 статті, об'єднані у 8 розділів.

Теми доповідей, винесені на обговорення

1 Економічна доцільність не має йти всупереч охороні праці.

2 Здійснення контролю за станом охорони праці.

3 Національна програма покращання стану безпеки, гігієни праці та виробничої санітарії.

4 Соціальний захист працівників.

5 Створення робочих місць для інвалідів та інших людей з обмеженими можливостями.

6 Основне питання теорії і практики охорони праці - питання підвищення рівня безпеки.

7 Система безперервного навчання з питань охорони праці.

8 Основними суб'єктами охорони праці безперечно є роботодавець і працівник.

9 Участь України в діяльності міжнародних органів та організацій.

10 Закордонний досвід з охорони праці.

ТЕМА 2. Алгоритм державного, галузевого і регіонального управління охороною праці

Охорона праці – складна, багатофункціональна система, що має свою специфічну мету, завдання та засоби їх вирішення. Вона покликана захищати працівників на виробництві від його негативних факторів, зберігати їх здоров'я і високу працездатність. Тому основною метою управління охороною праці є вдосконалення організації роботи із забезпечення безпеки праці, зниження травматизму та аварійності на основі вирішення комплексу завдань щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці на виробництві, надання лікувально-профілактичного і санітарно-побутового обслуговування працівників.

Під *управлінням охороною праці* розуміють планомірний процес впливу на виробничу систему для отримання заданих показників, що характеризують здоровий стан умов праці.

Управління охороною праці має орган і об'єкт управління, вхідну і вихідну інформацію, прямий і зворотний зв'язок з виробництвом.

Управління охороною праці можна охарактеризувати також як розробку, прийняття та реалізацію рішень, спрямованих на досягнення безпеки на виробництві, зокрема у створенні здорових і безпечних умов праці.

Об'єктом управління охороною праці є стан умов праці на робочих місцях. У ширшому розумінні об'єкт управління охороною праці – це діяльність функціональних служб і структурних підрозділів із забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на робочих місцях, виробничих ділянках і на підприємстві в цілому.

НПАОП – нормативно-правовий акт з охорони праці.

Теми доповідей, винесені на обговорення

- 1 НПАОП – визначення.
- 2 Опрацювання та прийняття нових, перегляд і скасування чинних НПАОП.
- 3 Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці.

4 Служба охорони праці підприємства з кількістю працівників менше 20 осіб.

5 Види інструктажів ОП.

6 Компетенція нормативних актів підприємства.

7 Визначення заходів та їх перелік щодо пожежної безпеки на підприємстві.

8 Зобов'язання працівника згідно із Законом України «Про охорону праці».

9 Зобов'язання роботодавця згідно із Законом України «Про охорону праці».

10 Відповідальність за порушення НПАОП.

ТЕМА 3. Наукові дослідження в галузі охорони праці

Наука у сфері охорони праці завжди виконувала соціальне замовлення суспільства і проводила ті дослідження, які давали основу для прийняття управлінських рішень як на рівні держави, так і на рівні галузі, території, підприємства. Завдання, які зараз стоять перед наукою в цій сфері, визначаються тим, що система охорони праці в країні стрімко змінюється. Причин для цього багато.

По-перше, закінчився перехідний етап від адміністративно-командної до економіки ринкового типу. Система охорони праці, яка була за радянських часів, і та система охорони праці, з якою ми жили в 1990-х і початку 2000-х років, більш не відповідають збудованим ринковим механізмам. Тому уряд в особі Міністерства охорони здоров'я вирішує очевидне, але вкрай складне завдання – формує нову модель охорони праці, проводячи ревізію НПАОП та приймаючи комплекс нових законів і підзаконних актів, вибудовуючи цілісну і несуперечливу нормативну базу.

По-друге, цінність людського життя і здоров'я в сучасному суспільстві і в соціальній державі – це безумовний пріоритет. І система охорони праці вже не покликана вирішувати, як раніше, завдання залучення працівників на певні території, у певні галузі і професії. Зараз охорона праці має бути орієнтована на збереження здоров'я громадян, які працюють, через системи профілактичних заходів.

По-третє, підходи до організації охорони праці змінюються разом з технологічним укладом суспільства. Зношення основних фондів становить у середньому близько 45 %, досягаючи на окремих видах економічної діяльності (наприклад рибальства) більш ніж 60 %. Починається заміна основних фондів, обладнання, технологій і виробничих процесів, яка спричиняє істотні зрушення в організації системи охорони праці в цілому і на кожному підприємстві зокрема. Нова модель охорони праці повинна стимулювати роботодавців до впровадження саме таких технологій і виробничих процесів, які дають змогу забезпечити оптимальні умови та охорону праці.

По-четверте, світ стрімко змінюється. Ми говоримо про те, що скоро у звичне нам середовище увійдуть товари і послуги, зроблені на основі нанотехнологій. Як ці маленькі частинки впливають на здоров'я тих, хто ці товари робить, і тих, хто їх використовує – поки невідомо. Біотехнологія, біоінженерія, нові джерела енергії можуть також вплинути на працівників багатьох галузей. Розвиток індустрії формує нові, невідомі для нас ризики, якими ми теж повинні вчитися управляти вже зараз.

Ось ці чотири фактори – нова економічна формація, нові пріоритети в суспільстві, нові виробничі процеси і нові фактори ризику – формують потребу в прикладних наукових дослідженнях та методичній роботі з питань охорони праці, задають конкретні напрямки цієї діяльності.

Темі доповідей, винесені на обговорення

- 1 Інтеграція України у світову спільноту щодо охорони праці.
- 2 Державне законодавство щодо цивільної безпеки в країнах ЄС.
- 3 Система охорони праці в Японії.
- 4 Специфічні питання охорони праці для конкретних професій.
- 5 Пропозиції щодо морального заохочення працівників за досягнення в забезпеченні охорони праці.
- 6 Реалізація НПАОП.
- 7 Передумови виробничого травматизму в Україні.
- 8 Вплив негативних факторів на працездатність.

9 Статистичні методи дослідження виробничого травматизму.

10 Організаційні підходи і методи до запобігання виробничого травматизму та профзахворюваності.

ТЕМА 4. Системи державного управління охороною праці в галузі, у регіоні, на підприємстві

Основними структурними елементами системи управління охороною праці (СУОП) є:

- об'єкт управління, тобто система охорони праці на конкретному підприємстві, в об'єднанні, регіоні, Україні в цілому;
- елементи управління, що включають контроль стану об'єкта, вироблення управлінських дій та їх реалізація, контроль за виконанням управлінських дій, аналіз стану подібних об'єктів, формування завдання охорони праці, порівняння показників.

Система державного управління охороною праці як у галузі, так і в регіоні є дворівневою. Вищий рівень системи (1) – загальнодержавне управління, що здійснюється названими органами, нижчий рівень системи (2) – регіональне і галузеве управління, що здійснюється відповідно місцевою державною адміністрацією, радами народних депутатів і галузевими міністерствами. У свою чергу регіональне управління залежно від адміністративно-територіального поділу може виконуватися на обласному, міському, районному і селищному рівнях.

Система управління охороною праці на підприємстві залежно від його відомчої підпорядкованості може бути навіть чотирирівневою. Крім згаданих двох рівнів, необхідно виділити управління на рівні об'єднання підприємств (при наявності таких у галузі) і на рівні самого підприємства.

Для системи управління характерним є те, що вищі й нижчі рівні управління можуть взаємодіяти між собою як через проміжні рівні, так і безпосередньо між собою. Причому тільки на етапах вироблення і реалізації управлінських дій простежується певна ієрархія та субординація у взаємодії різних рівнів системи. Щодо етапів формування завдання і зіставлення показників, там характерним є довільний характер взаємодії рівнів системи.

Теми доповідей, винесені на обговорення:

- 1 Управління охороною праці – безперервний процес дій.
- 2 Комісія з питань охорони праці у державному закладі.
- 3 Служба охорони праці.
- 4 Обов'язки посадових осіб і спеціалістів за виконання функцій з охорони праці.
- 5 Контроль виконання управлінських дій.
- 6 Управляючий та виконавчий органи в системі управління ОП в державі.
- 7 Управляючий та виконавчий органи в системі управління ОП на підприємстві.
- 8 Галузевий рівень системи управління охороною праці.
- 9 Класифікація умов праці. Приклади.
- 10 Фактори, що зумовлюють умови праці.

ТЕМА 5. Система управління охороною праці на виробництві. Розробка основних технічних матеріалів. Діяльність уповноважених осіб, які наймані працівниками

У нашій країні передбачено управління охороною праці як на державному, так і на галузевому, регіональному і виробничому рівнях.

У спрощеному вигляді будь-яка система управління – це сукупність суб'єкта управління та об'єкта управління, що набувають у певному середовищі та інформативно зв'язані між собою. У суб'єкті управління можна виділити два органи – управляючий та виконавчий. Управління завжди здійснюється заради досягнення певної мети. Метою управління охороною праці є забезпечення безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі трудової діяльності.

Таким чином, система управління охороною праці – це сукупність суб'єкта та об'єкта управління, які на підставі комплексу нормативної документації проводять цілеспрямовану планомірну діяльність з метою забезпечення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці. Охорона праці базується на

законах та інших нормативно-правових актах, які є головним джерелом зовнішньої інформації, що надходить до СУОП.

Як засвідчує практика, управлінські дії щодо охорони праці завжди обмежені. Ці обмеження можуть бути пов'язані з відсутністю необхідних технічних засобів, площ, людських ресурсів, відповідного рівня культури і підготовки персоналу тощо.

Оптимальні обсяги коштів, що витрачаються на охорону праці, мають вибиратися з огляду на умови забезпечення максимальної ефективності дій, спрямованих на управління народногосподарським комплексом, а в кризових умовах розвитку держави – на умови забезпечення мінімального зниження величини валового національного продукту при збереженні необхідного мінімуму соціальних гарантій працівникам.

Структура органів управління охороною праці в галузях промисловості встановлюється положенням про систему управління охороною праці міністерства, концерну, корпорації та іншого об'єднання підприємств, утвореного за галузевим принципом, що узгоджується з Держпраці. Організаційна структура органів управління охороною праці залежить від специфіки галузей промисловості, структури галузевих органів управління, існуючих традицій, зв'язків, що склалися в роботі, та сформованих відносин між керівними структурами.

Система управління охороною праці – це багатоступенева, багаторівнева система, яка містить такі рівні управління охороною праці:

- міністерство – галузь (керівництво, відділ охорони праці, науково-технічний відділ);
- об'єднання – комбінати (керівництво, відділ охорони праці, науково-технічний відділ);
- виробничі підприємства, організації (керівництво, відділ або служба охорони праці, науково-технічний відділ);
- цехи, відділення, філії (керівництво, інженер з охорони праці, спеціалісти);
- робоче місце (виконавець-керівник лінійних служб, працівники).

Теми доповідей, винесені на обговорення

- 1 Ефективність управлінських дій.
- 2 Значення функції прогнозування та планування робіт з охорони праці в системі управління охороною праці.
- 3 Механізм управління охороною праці для малих підприємств.
- 4 Перспективне планування роботи з охорони праці.
- 5 Поточне планування роботи з охорони праці.
- 6 Оперативне планування роботи з охорони праці.
- 7 Розрахунок необхідного матеріально-технічного забезпечення і фінансових витрат.
- 8 Комплексний план підприємства щодо покращення стану охорони праці.
- 9 Заходи щодо усунення виявлених/вірогідних недоліків.
- 10 Пріоритет життя і здоров'я працівників підприємства над результатами виробничої діяльності.

ТЕМА 6. Методи управління в системі управління охороною праці на виробництві: організаційно-розпорядчі, соціально-психологічні та економічні методи управління

Суб'єктом управління в СУОП підприємства є роботодавець, а в цехах, на виробничих дільницях і в службах — керівники відповідних структурних підрозділів і служб. Об'єктом управління в СУОП підприємства є діяльність структурних підрозділів та служб підприємства із забезпечення безпечних і здорових умов праці на робочих місцях, виробничих дільницях, у цехах та на підприємстві в цілому. Типова СУОП підприємства функціонує таким чином. Роботодавець (керівник) аналізує інформацію про стан охорони праці в структурних підрозділах підприємства та приймає рішення, спрямовані на підвищення рівня безпеки праці.

Організаційно-методичну роботу з управління охороною праці, підготовку управлінських рішень і контроль за їх своєчасною реалізацією здійснює служба охорони праці підприємства (виконавчий орган СУОП), що підпорядкована

безпосередньо керівнику підприємства (управляючому органу). Зовнішнім збуджуючим фактором для СУОП на рівні підприємства є зміни технологічного процесу, обладнання, умов праці, нещасні випадки, травми, захворювання тощо.

Система управління охороною праці спирається на відповідні законодавчі і нормативні акти: передбачає опрацювання і затвердження роботодавцем (керівником) окремих нормативних документів: положень та інструкцій з питань охорони праці, які є обов'язковими для виконання на підприємстві.

Координація робіт у галузі охорони праці здійснюється шляхом розподілу обов'язків і порядком взаємодії осіб, структурних підрозділів і служб, що беруть участь у реалізації завдань системи управління охороною праці підприємства (СУОПП), а також прийняття ними рішень і їх реалізація. До таких рішень належать накази, розпорядження, вказівки тощо.

Для нормального функціонування СУОП на кожному підприємстві наказом розподіляють функції з реалізації завдань управління охороною праці між керівними і виконавчими функціональними службами та структурними підрозділами підприємства.

В управлінні охороною праці, крім штатних посадових осіб і структурних підрозділів, бере участь також і комісія з питань охорони праці, створена рішенням трудового колективу і профспілкової організації, а також уповноважені трудових колективів структурних підрозділів підприємства.

У СУОП використовують організаційно-розпорядчі, соціально-психологічні та економічні методи управління.

Організаційно-розпорядчі методи враховують виконання працівниками своїх посадових обов'язків з охорони праці, видання та виконання наказів, розпоряджень та ін.

Соціально-психологічні методи передбачають: виховну роботу; навчання і пропаганду з охорони праці; особистий приклад керівників підрозділів, їх відношення до виконання вимог охорони праці; встановлення контролю, підвищення дисципліни; створення здорового психологічного клімату в колективі; моральне стимулювання, застосування адміністративних, дисциплінарних заходів тощо.

Економічні методи – це управління, з одного боку, із застосуванням матеріальних стимулів за плідну роботу щодо поліпшення умов та підвищення безпеки праці, з другого – про впровадження економічних санкцій за порушення умов праці.

Теми доповідей, винесені на обговорення

- 1 Оптимальні режими праці та відпочинку.
- 2 Професійний добір працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки з урахуванням стану їхнього здоров'я та психофізіологічних показників.
- 3 Забезпечення нормативних санітарно-гігієнічних умов праці.
- 4 Навчання та пропаганда з охорони праці.
- 5 Безпека обладнання.
- 6 Безпека виробничих процесів.
- 7 Безпека будівель та споруд.
- 8 Лікувально-профілактичне обслуговування працівників.
- 9 Санітарно-побутове обслуговування.
- 10 Наявність засобів індивідуального захисту (ЗІЗ).

ТЕМА 7. Облік, аналіз та оцінка показників охорони праці як підсонова для прийняття управлінських рішень

Облік, аналіз та оцінка показників охорони праці спрямовані (відповідно до одержаної інформації) на розробку та прийняття управлінських рішень керівниками всіх рівнів управління (від майстра дільниці до керівника підприємства). Суть цієї функції полягає у системному обліку показників стану охорони праці, в аналізі отриманих даних та узагальненні причин недотримання вимог НПАОП, а також причин невиконання планів з охорони праці з розробкою заходів, спрямованих на усунення виявлених недоліків. Аналізуються матеріали: про нещасні випадки та професійні захворювання; результати всіх видів контролю за станом охорони праці; дані паспортів санітарно-технічного стану умов праці в цеху (на дільниці); матеріали спеціальних обстежень будівель, споруд, приміщень, обладнання тощо. У результаті

обліку, аналізу та оцінки стану охорони праці вносяться доповнення та уточнення до оперативних, поточних та перспективних планів роботи з охорони праці, а також зі стимулювання діяльності окремих структурних підрозділів, служб, працівників за досягнуті показники охорони праці.

Узагальнені дані про стан охорони праці і результати профілактичної роботи, підготовлені службою охорони праці, підлягають обов'язковому розгляду й аналізу на всіх рівнях управління підприємством.

Стимулювання роботи з охорони праці, спрямоване на підвищення зацікавленості працівників у забезпеченні безпечних умов праці, здійснюється відповідно до положення, що існує на підприємстві, у якому визначені конкретні показники, умови, види і форми заохочення за активну участь та ініціативу в реалізації заходів з підвищення безпеки праці і за роботу без порушень правил безпеки, а також заходи впливу на порушників.

Теми доповідей, винесені на обговорення

1 Акти про нещасні випадки, звіти про виробничий травматизм як джерело вихідної інформації.

2 Паспорти санітарно-технічного стану умов праці.

3 Карти умов праці на робочих місцях.

4 Матеріали атестації робочих місць.

5 Журнали оперативного контролю за станом охорони праці структурного підрозділу.

6 Облік та аналіз стану умов і безпеки праці.

7 Аналіз та оцінка стану умов і безпеки праці.

8 Діяльність людини-оператора у штатних (детермінованих) обставинах.

9 Діяльність людини-оператора у позаштатних (недетермінованих) обставинах.

10 Типи спеціалізації операторської діяльності.

ТЕМА 8. Організація та координація робіт системи управління охороною праці у створенні безпечних умов праці на робочих місцях

Загальні вимоги до режиму праці та відпочинку встановлені працезахоронним законодавством, а на конкретному підприємстві – правилами внутрішнього трудового розкладу. Існує ряд робіт, де ті чи інші обмеження зумовлені шкідливими і небезпечними факторами трудового процесу, які з погляду безпеки є визначальними в питаннях організації праці.

Так, нормативними актами регламентується загальна тривалість безупинного впливу шкідливих факторів чи роботи протягом зміни, наприклад, при вібраційному навантаженні, час безупинного перебування в кесонах, тривалість виконання звичайних аварійно-рятувальних робіт, робіт в умовах високої чи низької температури тощо.

Існують регламентації щодо праці неповнолітніх, обов'язкового зупинення робіт при несприятливих умовах (низька температура, велика швидкість руху повітря, снігопад, шторм, гроза).

Виконання регламентованих робіт із функціонуванням нарядної системи, за допомогою якої визначаються і доводяться до виконавців види й обсяги робіт, терміни виконання, способи і засоби для їх виконання, узгоджуються дії всіх служб, ділянок, бригад, груп та окремих осіб за умови обов'язкового проведення заходів щодо забезпечення безпечних і безаварійних умов праці. Ці заходи відображаються в письмовому завданні (наряді, наряді-допуску).

До основних форм контролю за станом охорони праці в рамках СУОП підприємства належать: оперативний контроль; відомчий контроль, який проводить служба охорони праці підприємства; адміністративно-громадський багатоступеневий контроль. Крім цих видів контролю, існує відомчий контроль вищих господарських органів, державний нагляд та громадський контроль за охороною праці, які розглядаються окремо.

Теми доповідей, винесені на обговорення

- 1 Стомлення, його причини та психофізіологічні механізми.
- 2 Причини фізичного і розумового стомлення.
- 3 Заходи для підвищення працездатності.
- 4 Засоби профілактики перевтоми і відновлення нормального фізіологічного стану людини.
- 5 *Гіпокінезія* – хвороба сучасного професіонала.
- 6 Проблема професійного добору у зв'язку з прискоренням суспільного прогресу.
- 7 Вміння швидко орієнтуватись у складних обставинах і знаходити правильне рішення, як запорука безпеки праці.
- 8 Фактори, що висувають підвищені вимоги до різних сторін нервово-психічної діяльності людини.
- 9 Пропаганда питань охорони праці.
- 10 Формування фонду охорони праці та його розподіл.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Про охорону праці : Закон України від 27 грудня 2019 р. № 2694-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
- 2 ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. [Чинний від 2015-05-02]. (Національний стандарт України) URL: http://web.kpi.kharkov.ua/safetyofliving/wp-content/uploads/sites/171/2017/10/dstu_2293_2014.pdf.
- 3 Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.
- 4 ISO 45001. Системи менеджменту охорони здоров'я і безпеки праці. Вимоги з застосування. URL: <https://www.iso.org/standard/63787.html>.
- 5 ДСТУ ISO 31000:2018. Менеджмент ризиків. Принципи та настанови (ISO 31000:2018, IDT) [Чинний від 2019-01-01]. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=80322.
- 6 ISO 45001. Системи менеджменту охорони здоров'я і безпеки праці. Вимоги з застосування. URL: <https://www.iso.org/standard/63787.html>.

7 ДСТУ ISO 31000:2018. Менеджмент ризиків. Принципи та настанови (ISO 31000:2018, IDT) [Чинний від 2019-01-01]. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=80322.

8 ISO 45001. Системи менеджменту охорони здоров'я і безпеки праці. Вимоги з застосування. URL: <https://www.iso.org/standard/63787.html>.

9 ДСТУ ISO 31000:2018. Менеджмент ризиків. Принципи та настанови (ISO 31000:2018, IDT). [Чинний від 2019-01-01]. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=80322.

10 Основи ергономіки : навч. посіб. / В. Г. Брусенцов та ін. Харків : УкрДАЗТ, 2011. 141 с.

11 Кобець О. В., Митрофанов В. В., Діданов В. І. Основи охорони праці на залізничному транспорті : навч. посіб. Київ : Дельта, 2008. 391 с.

12 Безпека життєдіяльності : підручник / за ред. М. М. Радька. Чернівці : Книги-XXI, 2008. 369 с.

13 ДСТУ ISO 14001:2006. Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 14001:2004, IDT). [Чинний від 2016-07-01]. Київ, 2006. 17 с. (Держспоживстандарт України).

14 Третьяков О.В., Зацарний В.В., Безсонний В.Л. Охорона праці: навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 295 с.

15 Пістун І.П., Хобзей М.К., Сілін Г.В. Працездатність та здоров'я людини : навч. посіб. Львів : Афіша, 2003. 540 с.

16 Сивко В. Й. Правові та організаційні основи охорони праці в Україні : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 138 с.

17 Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій. (затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 р. № 246). Київ : МОЗ України, 2007. 64 с.

ДОДАТОК А
Зразок оформлення титульного аркуша

Міністерство освіти і науки України
Харківський державний університет залізничного транспорту

Факультет управління процесами перевезень

Кафедра охорони праці та навколишнього середовища

РЕФЕРАТ
з дисципліни «Управління охороною праці»

№ варіанта

Виконав:
студент групи _____
П.І.Б. _____

Перевірив:

Харків 20__

ДОДАТОК Б

Приклад скорегованої доповіді на тему

Доповідь на тему (стисло, розповідь на півтори-дві хвилини):

Встановлено, що причиною лише 15 % нещасних випадків на виробництві є конструктивні недоліки машин, агрегатів і автоматизованих ліній. Підтвердженням цього є те, що на деяких підприємствах при проектуванні нового та модернізації існуючого обладнання недостатньо враховуються вимоги інженерної психології, антропометрії, гігієни праці та інших наук. Можливості використання ергономічних принципів і рекомендацій для вдосконалення охорони праці широкі й різноманітні.

Будь-яка спроба удосконалювати систему управління перевезеннями має враховувати дійсну роль людей в процесі управління - важливий фактор, який впливає на організацію ієрархії. Теорія ергатичних систем, їх практичні, інженерні додатки дозволяють принципово вирішити конфлікт між можливостями вдосконалення технічних пристроїв і їх ефективного використання та розробка активних методів побудови людино-машинних систем. Так, за допомогою організаційних методів забезпечується системний і дієвий підхід до дослідження і проектування.

Питання, що виникли під час обговорення:

П 1. Людські фактори в техніці – це?

Відповідь доповідача:

Це структурні утворення різного ступеня складності. У цьому сенсі вони являють собою деяке тимчасове поєднання сил, здатне здійснити певне досягнення. Використання інформаційних технологій в управлінні пов'язане з такими змінами в організаціях, які виходять за рамки індивідуальних завдань співробітників і окремих робочих місць. З'являються безпосередні організаційні ефекти, які можуть істотно впливати на структуру і зміст діяльності, схеми комунікацій і інші аспекти функціонування сортувальної станції, тому...

П 2. _____

П 3. _____

Підпис викладача про захист/ не захист теми (коментар викладача у разі відмітки «не захист»)

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних занять з дисципліни

«УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ»

Відповідальний за випуск Білецька Є. С.

Редактор Еткало О. О.

Підписано до друку 09.12.19 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 1,0. Тираж 25. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейербаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.